

Семінарське заняття 4

Тема: Методи політичного прогнозування

План

1. Характеристика формалізованих (об'єктивних або фактографічних) методів політичного прогнозування. Методи екстраполяції.
2. Моделювання. Основні типи моделей.
3. Потенційні можливості івент-аналізу в політичному прогнозуванні.
4. Перспективи використання інтуїтивних (суб'єктивних або експертних) методів політичного прогнозування. Характеристика евристичних методів.

 Ключові поняття: метод політичного прогнозування (МПП), формалізовані методи політичного прогнозування, інтуїтивні методи політичного прогнозування, екстраполяція, аналогія, модель, моделювання, івент-аналіз, сценарій, індивідуальні експертні оцінки, колективні експертні оцінки, метод Дельфі, «мозковий штурм»

Методичні рекомендації

Перш ніж розглядати фундаментальні методи політичного прогнозування, студентам слід засвоїти, що метод політичного прогнозування як категорія прогностики – це складний спосіб (або сукупність простих прийомів) теоретичного дослідження перспектив розвитку політичних явищ і процесів, конкретна форма послідовних теоретичних і практичних підходів до розробки прогнозів на основі всебічного пізнання об'єкта прогнозування. Наразі налічується понад 150 МПП, позаяк найчастіше використовується близько 17 методів. Існують різні класифікації методів прогнозування. Студенти мають розкрити сутність класифікацій, розроблених І.Бестужевим-Ладою (традиційна на пострадянському просторі) та Дж.Армстронгом (поширена в західній прогностиці). Основу обох класифікацій складає поділ методів прогнозів на дві великі групи: формалізовані (об'єктивні або фактографічні) та інтуїтивні (неформалізовані або експертні).

 Основне завдання, що стоїть перед студентами при підготовці **першого питання**, – ознайомлення з провідними формалізованими методами прогнозування, а саме екстраполяції та моделювання. Студентам варто усвідомити сутність екстраполяції як мисленнєвого продовження у майбутнє лінії розвитку того чи іншого процесу або ряду подій, якщо закономірності його у минулому та теперішньому достатньо вивчені. Слід згадати категорії «динамічний (часовий) ряд» та «тренд» (які вивчалися на минулому занятті), оскільки саме їх дослідження складає основу екстраполяційних методів. Необхідно окрему увагу приділити з'ясуванню методів аналогії (якісної та кількісної), усереднення та адаптивного згладжування, які є найбільш уживаними серед екстраполяційних, пояснити фактори, що визначають адекватний вибір певного методу прогнозування. Студенти мусять засвоїти,

що естраполяційні методи досить зручні та відносно прості у використанні, їх доречно застосовувати у випадку лінійного або стабільного розвитку ОПП (наприклад, у соціальній сфері). Позаяк, спектр їх застосування є досить обмеженим, адже найбільш уразливою стороною їх те, що отримані результати ніколи не дозволяють судити про причинність, а тільки про співпадіння подій та явищ, які цікавлять дослідника. Тож естраполяційні методи не враховують можливості якісних змін ситуації, а їх механічне використання може призвести до метафізичного звуження суджень про майбутній розвиток ОПП. Тому в певних ситуаціях використовуються каузальні методи прогнозування, які виходять з того, що поведінка залежної змінної у майбутньому не залежить вирішальним чином від минулих трендів і не може бути передбачена на їх підставі; ця поведінка детермінована комплексом причинно-наслідкових взаємозв'язків між залежною змінною і незалежними факторами. Цю принципову різницю естраполяційних та каузальних методів студенти мають продемонструвати на конкретних прикладах з політичної сфери досліджень.

☞ Основне завдання, що стоїть перед студентами при підготовці **другого питання** – засвоєння сутності методики моделювання, використання якої останнім часом усе більше поширюється в практиці політичних досліджень, оскільки надає можливість більш об'єктивно, швидко та без значних витрат спрогнозувати подальший розвиток суспільно-політичних процесів та явищ. Передусім, студентам необхідно з'ясувати зміст поняття «модель» як умовного образу, аналога (зображення, схеми, опису, графіку, діаграми тощо) об'єкта або системи об'єктів, процесу або серії пов'язаних між собою подій; продемонструвати знання стосовно варіативності моделей у природничих та суспільних науках. Більш ґрунтовно слід зупинитись на змістовній характеристиці моделей політичної реальності та проблемах, які супроводжують дослідника, що використовує метод політичного моделювання, насамперед труднощі щодо формалізованого опису політичних подій. Варто проаналізувати критерії оцінки політичних моделей: прогресивність, новизна відображення, рівень розробленості, рівень творчого рішення, рівень використання моделі. Оскільки в політичному моделюванні найбільш вживаними є трендові та імітаційні моделі, тож студентам потрібно розглянути специфіку кожного з цих типів. А саме, трендові моделі вибудовуються у вигляді математичних функцій і не можуть бути засобом виявлення причинно-наслідкових зв'язків; їх основна мета – визначення тенденцій досліджуваного процесу і прогнозування на цій основі його розвитку в майбутньому. Тому основною позитивною рисою трендових моделей є висока об'єктивність у відображенні динаміки розвитку ОПП. Імітаційні моделі, на відміну від попередніх, окрім фактору часу враховують й багато інших факторів, відображають складні структурно-функціональні зв'язки певного об'єкту дослідження, який вивчається як система. Перевагою імітаційних методів є можливість вирішувати проблеми експеримента, оскільки можливо «програти» різні варіанти розвитку за конкретно визначених умов. Попри усіляку привабливість, імітаційне моделювання є

досить складною процедурою, адже вимагає глибокого і всебічного знання основних факторів досліджуваного процесу. У підсумку для більш глибокого засвоєння сутності моделювання студентам пропонується розглянути відомі приклади моделей, які використовуються в політичній прaxeології: модель Дж.Річардсона («гонки озброєнь»), модель перевірки фальсифікації результатів виборів, модель політичного простору П.Бурдьє, модель Доунса («боротьби за серединного виборця»), модель ймовірності революцій Т.Скокпол та інші.

☞ Одним з базових способів моделювання політичних ситуацій є метод івент-аналізу, який дозволяє впорядкувати та структурувати складні політичні процеси у вигляді ряду подій таким чином, щоб крізь чергу розрізнених фактів проявилися об'єктивні тенденції, часто приховані навіть від самих учасників цього процесу. Отже, знайомство з процедурою «аналізу подій» та її прогностичними можливостями складає проблемну ситуацію у підготовці **третього питання** семінару. Мета івент-аналізу визначена як альтернативний шлях до створення узагальнених теоретичних схем політичної реальності в той час, коли дедуктивні теорії політичних процесів є недостатньо ефективними. Опанування методу івент-аналізу вимагає від студентів чіткого усвідомлення ключової відмінності від методу контент-аналізу, з яким нерідко плутають, а саме: об'єктом аналізу подій є повідомлення про події, а контент-аналізу – власне повідомлення. Причому події – це виступи політичних лідерів, масові акції, прийняття політичних актів, які впливають на розвиток політичної ситуації та відображують інтереси певних політичних сил. Студентам необхідно зрозуміти логіку опису політичної ситуації у івент-аналізі: політична ситуація, події, середовище, учасники (ресурси, інтереси, зв'язки), цілі і завдання (критерії успіху, невдачі), альтернативні рішення, обмеження в діяльності, сценарії та прогнози, стратегія діяльності. Для більш ефективного засвоєння сутності методу івент-аналізу студентам доцільно скористатися вивченням відповідного розділу у навчальному посібнику К.Боришполець «Методи політичних досліджень».

☞ У підготовці **четвертого питання** варто спочатку визначити, що слід кваліфікувати як інтуїтивні методи прогнозування, що представляють собою експертні оцінки, та взагалі, кого доречно вважати експертом, а хто є звичайним коментатором. Тож потрібно дати перелік основних критеріїв до статусу експерта, розглянути проблему вибору експертів, які процедури в даному випадку застосовуються в дослідницькій практиці. Необхідно зазначити, що інтуїтивні методи мають досить багатоманітний і гнучкий у використанні апарат експертного оцінювання. І хоча останнім часом їм надають усе більше переваги порівняно з формалізованими методами, однак методика їх використання часто-густо далека від чітко прописаних в науковій літературі і вивірених на практиці правил гри. У зв'язку з цим існує цілий арсенал похибок експертних оцінок, що пояснює актуальність професійної відповідальності і компетентності спеціалістів зі статусом експерта. Тому студентам слід чітко засвоїти специфіку, вимоги, алгоритми, сфери застосування і обмеження найбільш розповсюджених у політичній

дослідницькій діяльності методів експертних оцінок: індивідуальні (інтерв'ю, анкетування, аналітична записка), колективні (метод комісій, метод суду, мозковий штурм, метод Дельфі). Особливого вивчення вартує питання розробки прогнозного сценарію, який є найважливішим інструментом під час прийняття політичних рішень. Студенти повинні вивчити технологію розробки сценаріїв, розібратися, які різновиди серед них існують, обґрунтувати, чому доцільно відпрацьовувати щонайменше три сценарії (оптимістичний, песимістичний, інерційний). У підсумку семінару розглянути поняття «верифікація», пояснити обов'язковість цієї процедури у прогнозуванні та надати характеристику окремим видам верифікації.

✍ Теми рефератів

1. Сучасні класифікації методів політичного прогнозування.
2. Ігрове моделювання в практиці прогностичних досліджень.
3. Досвід використання методу експертних оцінок в сучасній політичній практиці.
4. Метод Дельфі: історія розробки, практика і світовий досвід застосування.
5. Метод івент-аналізу та перспективи його використання у політичному прогнозуванні.

◆ Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення категорії «метод політичного прогнозування».
2. Наведіть класифікації методів політичного прогнозування, запропоновані І.Бестужевим-Ладою та Дж.Армстронгом.
3. Розкрийте зміст поняття «формалізовані методи прогнозування». Чому вони отримали цю назву?
4. Поясніть процедуру екстраполяції.
5. Які переваги та недоліки властиві методам екстраполяції?
6. Дайте визначення поняттям «динамічний (часовий) ряд» та «тренд».
7. Чим відрізняються між собою екстраполяційні та каузальні методи?
8. Поясніть сутність понять «модель» та «моделювання».
9. Які типи моделей застосовуються в політичному прогнозуванні?
10. Розкрийте сутність моделі Дж.Річардсона.
11. В чому полягає практичне значення моделі перевірки фальсифікації результатів виборів?
12. Охарактеризуйте модель Т.Скокпол.
13. Опишіть типову процедуру методу івент-аналіза.
14. Які вимоги висуваються до експерта як одного з ключових джерел вихідної інформації в політичному прогнозуванні?
15. Які похибки експертних оцінок можуть спростувати результати розробки прогнозу?
16. Що являють собою індивідуальні методи експертного оцінювання?

17. Розкрийте типологію колективних інтуїтивних методів політичного прогнозування.
18. Чим пояснюється специфіка методу Дельфі? Які переваги йому властиві порівняно з іншими методами колективної експертної оцінки?
19. В чому полягає феномен групового мислення? Чому ця проблема є актуальною під час процедури реалізації певних методів колективних експертних оцінок?
20. Поясніть поняття «верифікація». Яким чином верифікація застосовується в політичному прогнозуванні?

Питання для дискусії

1. Більшість прогнозів як на основі експертних систем, так і на основі моделювання не змогли передбачити розвиток подій, що призвели до руйнування СРСР та загалом краху комуністичного режиму і біполярного світу. Як ви можете пояснити парадоксальність цієї ситуації?
2. Які з методів – формалізовані або інтуїтивні – превалюють в практиці сучасних прогностичних досліджень? Чим це можна пояснити?
3. Для яких ОПП буде виправданим застосування екстраполяційних методів, а для яких – експертні оцінки?
4. Від яких факторів, на вашу думку, залежить ефективність сценарного методу? Чому сценарний аналіз у політичному прогнозуванні є одним з найрозповсюдженіших?
5. Чому кореляція між професійними здібностями експертів та результатами прогнозів часто має негативний характер? Як можливо подолати цю проблему?
6. Які сценарії розвитку політичної ситуації сучасної України ви вважаєте можливими на короткострокову, середньострокову та далеку перспективу?

Література

1. Ахременко А.С. Политический анализ и прогнозирование: учеб. пос. – М.: Гардарики, 2006. – 333с.
2. Бестужев-Лада И.В. Социальное прогнозирование.– М.: Педагогическое общество России, 2002. – 392с.
3. Боришполец К.П. Методы политических исследований. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 221с.
4. Горбатенко В.П. Метод «Делфи» та специфіка застосування його в прогнозних розробках. // Політичний менеджмент. – 2008. – №6. – С.174-182.
5. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400с.
6. Громадська думка: теоретичні та методичні проблеми дослідження / За ред. В.Л. Осовського. – К.: Стилос, 2001. – 168с.

7. Дзоз В.О. Екстраполяція, експертна оцінка та моделювання в системі прогнозування розвитку гуманітарної політики України в трансформаційний період 2005 р. // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Філософія. Психологія. Педагогіка. Зб. наук. праць. – 2005. – № 2. – С.125-133. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_fpp/2005-2/01_Dzoz.pdf
8. Зварич І.Т. Моделювання і прогнозування в етнополітиці // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2009. – Випуск 21. – С. 313-325
9. Крымский С.Б., Пилипенко В.Е., Салюк Ю.В. Верификация социальных прогнозов (методологический аспект): [монография] / С. Б. Крымский, В. Е. Пилипенко, Ю. В. Салюк; АН Украины, Ин-т социологии. – К.: Наукова думка, 1992. – 116 с.
10. Мангейм Дж., Рич Р. Политология. Методы исследования. – М., 1997. – 544с.
11. Матвієнко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 520с.
12. Общая и прикладная политология: Учебное пособие / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. Краснова. – М.: МГСУ; Изд-во «Союз», 1997. – С. 783-796, 805-816.
13. Рабочая книга по прогнозированию / Отв. ред. И.В. Бестужев-Лада. – М.: Мысль, 1982. – 430с.
14. Симонов К.В. Политический анализ [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.socio.msu.ru/library?e=d-000-00---001ucheb-->
15. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія / за заг. ред. М.А.Лепського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 428с.
16. Тертичний О. Прогноз соціолога Валерія Хмелька // Демократична українська мережа e-democracy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-democracy.in.ua/component/content/article/62-rekomendujemo-oflajn/132-prognoz-sociologa-vhmelka>

Семінарське заняття 5

Тема: Прогнозування основних напрямків соціально-політичного розвитку країни

План

1. Політична система суспільства та її інститути як провідний об'єкт політичного прогнозування.
2. Прогнозування політичних ризиків.
3. Прогнозування у сфері політичних конфліктів.
4. Вивчення громадської думки у прогностичних дослідженнях. Прогнозування у виборчих процесах.

 Ключові поняття: політична система, політичний ризик, управління ризиком, політичний конфлікт, громадська думка, екзит-пол

Методичні рекомендації

☞ Проблемна ситуація, що стоїть перед студентами при підготовці **першого питання**, полягає у формуванні цілісного уявлення про політичну систему суспільства як базовий об'єкт політичного прогнозування, аналізі її елементного складу та структурно-функціональних зв'язків між її компонентами. В цьому контексті слід звернути увагу і на дослідження стану влади, визначення критеріїв ефективності механізму її здійснення в рамках політичного управління. Суттєве пізнавальне значення щодо формування у студентів аналітико-прогностичного мислення має вирішення і таких завдань семінарського заняття (за бажанням студентів кожне з них можна представити у вигляді доповіді): загальний аналіз і прогноз зміни характерних рис політичної системи; аналіз і прогноз характеру взаємодії партійної та політичної систем; дослідження та прогноз характеру взаємодії світоглядної та політичної систем; дослідження і прогноз характеру взаємодії політичної та соціальної систем. Студенти мусять спробувати встановити сукупність факторів, що визначають адекватність існуючої політичної системи України та прогноз її розвитку. Доцільно розглянути особливості взаємодії бізнесу та влади в умовах політичної системи України, яка перебуває у стані трансформації. З'ясовуючи питання прогнозування розвитку політичної системи, варто зупинитись і на проблемі її вдосконалення, переходу від авторитаризму до демократичних принципів, пошуку шляхів оптимізації відносин між владною елітою та суспільством, між центром та регіонами, між партіями-лідерами виборчих кампаній та партіями-аутсайдерами тощо. Також необхідно торкнутися питання підготовки політичних рішень, аналізу та прогнозування їхніх можливих наслідків, інформаційно-аналітичної підтримки під час реалізації та прогностичних можливостей сучасної інформаційно-комунікативної системи. У підсумку студентам слід акцентувати увагу на стадії розробки прогнозу розвитку політичної системи суспільства, і в цьому аспекті слушним буде застосування моделі, запропонованої групою українських авторів під керівництвом С.Телешуна.

☞ Підготовка **другого питання** актуалізує проблему вивчення феномену ризику у політичній сфері суспільства. Необхідність прогнозування політичного ризику пояснюється тим, що для успішного розвитку будь-якої соціально-політичної системи необхідні низка умов, основними з яких є визначення політичних цілей; розробка і реалізація політичних рішень; пошук та мобілізація необхідних ресурсів для їх досягнення. Політичний ризик є непереборним елементом будь-якого політичного процесу, прийняття політичного рішення будь-якого рівня. В сучасній науці існують різні підходи щодо розуміння політичного ризику, у з'ясуванні яких полягає завдання студентів. Доцільно в цьому контексті звернутися, наприклад, до напрацьованих таких авторів як Л.Мієрінь, І.Подколзіна, Н.Хохлов. Далі студенти мають

надати характеристику основних факторів, що визначають політичний ризик (суперечливість політичної ситуації, альтернативність варіантів рішення, невизначеність, недостатня раціональність політики тощо). Слід навести і класифікації ризиків (передбачувані і непередбачувані, «чисті» та «ділові» ризики, макро- та мікроризики, екстралегальний і легально-урядовий та інші). Для більш глибокого розуміння природи політичного ризику необхідно також проаналізувати його симптоми: рівень суспільних заворушень, стабільність/нестабільність уряду, політичний плюралізм, ступінь етнічних і релігійних протиріч, стиль мислення осіб, що приймають рішення, роль примусу при утриманні влади, вплив ззовні, антиконституційні дії та соціальні конфлікти. Зважаючи на те, що сучасна ризикологія розробила чимало методів оптимізації політичного ризику, методик його визначення та оцінки, студентам потрібно вивчити провідні з них, що найчастіше використовуються в політичному управлінні. Так, є сенс звернути увагу на методики У. Роува, Г. Отвея, модель Ховарда К.Джонса «Внутрішній розвиток – національна влада», модель національної схильності до експропріації Г.Кнудсена, модель журналу «The Economist», модель «BERI» (див. додаток В) тощо. Студентам пропонується оцінити ступінь ризику України за останньою методикою. Підсумовуючи відповідь на друге питання семінару, необхідно розкрити цикл управління ризиком, висловити свої міркування з приводу того, як в нашій державі вирішується ця проблема.

☞ Підготовка **третього питання** передбачає аналіз політичного конфлікту як можливого об'єкта політичного прогнозування. З цього приводу студентам необхідно актуалізувати свої знання, отримані під час вивчення курсу «Політична конфліктологія», а саме дати аналіз феномену політичного конфлікту, осмислення культурних, історичних, соціально-економічних і політичних передумов виникнення конфліктів в політичній сфері суспільства. Слід звернути увагу на необхідність моніторингу показників небезпеки виникнення політичного конфлікту або його протікання в латентній стадії, серед яких відзначити, передусім, активізацію національних рухів, налаштованих на безкомпромісне вирішення своїх об'єктивно назрілих проблем або суб'єктивно визначених інтересів; наявність певних політичних сил, що виступають ініціаторами і організаторами акцій протесту інформаційна кампанія з елементами агресивної риторики на адресу опонентів; спонтанна міграція; абсентеїзм, протестні варіанти голосування тощо. З'ясовуючи механізми запобігання конфліктам засобом прогнозування, студенти мають визначити, що повинно складати інформаційно-джерельну базу вивчення конфлікту. Доречно переглянути, наприклад, щорічний звіт Інституту соціології НАНУ «Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг», де пропонується ціла низка моніторингових статистичних і аналітичних матеріалів щодо вивчення громадської думки з приводу певних питань. Тож, студентам необхідно на основі цих даних (можливо, й інших, знайдених ними самостійно) зробити власний прогностичний аналіз політичної ситуації в Україні на предмет виявлення конфліктогенних факторів чи симптомів виникнення конфлікту,

запропонувати певні рекомендації щодо призупинення ескалації конфлікту, реалізації превентивних заходів, застосування переговорного інструментарію тощо. У підсумку необхідно представити можливий план/схему/алгоритм вивчення конфлікту як об'єкта політичного прогнозування.

☞ У **четвертому питанні** необхідно зосередитись на аналізі громадської думки як стану масової свідомості, як соціального інституту суспільства, на визначенні прогностичного впливу громадської думки на прийняття важливих політичних рішень, планування, проектування, організацію та проведення виборчої кампанії. Це питання логічно пов'язане з попередніми. В контексті його розкриття варто, насамперед, визначити, що представляє собою феномен громадської думки, які функції воно виконує, яку роль воно відіграє в соціально-політичному житті суспільства. Наразі, як відзначають спеціалісти з політичної соціології, існує проблема ідентифікації громадської думки, тобто пошуку тих критеріїв, які дозволяють віднести ті або інші судження саме до громадської думки, та проблема ефективної фіксації, «замірів» громадської думки. Як наслідок, результати прикладних політичних досліджень часто-густо не відображують об'єктивної дійсності, отже можливі великі похибки і фундаментальні помилки під час прийняття політичних рішень. Тож, студентам обов'язково потрібно окреслити спектр протиріч і складностей у вивченні громадської думки. Науково-теоретичне уявлення про громадську думку буде неповним, якщо не звернути увагу на референдуми та вибори, як своєрідні «різновиди» опитування громадської думки. Тому необхідно узагальнено надати характеристику цим ключовим аспектам політичної діяльності, визначити роль громадської думки під час проведення референдумів і виборів. Доцільно представити історичний досвід Інституту Геллапа щодо організації опитування американців під час прогнозування ходу виборчих кампаній у 40-х р.р. ХХст., розкрити сутність «поливальниці Геллапа» (система питань-фільтрів) та її модифікований варіант В.Оссовського, який врахував не тільки інформованість, але й рівень компетентності громадської думки. Питання аналізу перебігу виборчої кампанії та прогнозування її результатів досить докладно розкрито В.Полтораком в його роботі «Соціологія громадської думки», де автор представив власну методику прогнозування, тому студентам пропонується ознайомитися з відповідним розділом цього навчального посібника. Підсумовуючи розкриття четвертого питання семінару, необхідно представити власні рекомендації щодо оптимізації методик вивчення громадської думки, максимізації їх прогностичного потенціалу.

☞ Теми рефератів

1. Політична система суспільства як об'єкт політичного прогнозування.
2. Застосування теорії модернізації у політичному прогнозуванні.
3. Прогностичні методи оцінки політичного ризику.
4. Прогнозування міжнародних конфліктів як чинник глобальної стабільності.

5. Переговорний процес і дипломатія у прогнозуванні результатів і наслідків політичного конфлікту.
6. Громадська думка в процесі прогнозування результатів виборів.
7. Прогностичний потенціал екзит-полів у підведенні підсумків виборчої кампанії.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «політична система суспільства».
2. Які особливості взаємодії бізнесу та влади існують в умовах сучасної політичної системи України?
3. Які моделі прийняття політичних рішень використовуються в сучасній управлінській практиці?
4. Назвіть стадії розробки прогнозу розвитку політичної системи суспільства.
5. Як розуміється поняття «політичний ризик» в сучасній ризикології?
6. Які фактори і симптоми політичного ризику ви можете визначити?
7. Які моделі аналізу і оцінки політичного ризику вам відомі? Охарактеризуйте будь-яку на ваш розсуд.
8. Розкрийте сутність політичного конфлікту. Які фактори впливають на його виникнення та розгортання?
9. Які методи прогнозування довели свою ефективність щодо попередження та запобігання ескалації політичного конфлікту?
10. Представте послідовність аналізу конфлікту як об'єкта політичного прогнозування.
11. Дайте визначення поняття «громадська думка».
12. Які функції і яку роль виконує громадська думка в суспільно-політичному житті країни?
13. Які проблеми виникають під час вивчення громадської думки?
14. Як впливає вивчення громадської думки на прогнозування напрямів суспільно-політичного розвитку країни?
15. Проаналізуйте досвід Інституту Геллапа у прогнозуванні результатів виборчих кампаній.
16. Розкрийте методiku прогнозування результатів виборів, запропоновану В.Полтораком.

Питання для дискусії

1. На вашу думку, які існують шляхи оптимізації відносин між владною елітою та суспільством на сучасному етапі реформування політичної системи України?
2. Як ви вважаєте, які фактори та симптоми ризику можна визначити для України на сучасному етапі її розвитку? Як можливо спрогнозувати перебіг подальшого розвитку політичної ситуації, ґрунтуючись на виявленій інформації?

3. Чи відрізняється сприйняття ризиків для своєї держави (зокрема, України) різними верствами населення? Відповідь аргументуйте.
4. Які, на ваш погляд, фактори більше, ніж інші провокують виникнення політичних конфліктів? Зробіть прогностичний аналіз політичної ситуації в Україні на предмет виявлення конфліктогенів.
5. Наведіть аргументи «за» і «проти» щодо використання громадської думки в якості суб'єкта управління суспільно-політичними процесами.
6. На вашу думку, чи існує ефект маніпуляції під час використання певних методик прогнозування перебігу виборчих кампаній та їх результатів? Відповідь аргументуйте.

📖 Література

1. Ахременко А.С. Политический анализ и прогнозирование: учеб. пос. – М.: Гардарики, 2006. – 333с.
2. Буянов В.П., Кирсанов К.А., Михайлов Л.М. Рискология (управление рисками): Учебное пособие. – 2-е изд., испр. и доп. / В.П. Буянов, К.А. Кирсанов, Л.М. Михайлов – М.: Издательство «Экзамен», 2003. – 384с.
3. Ващенко К. Врахування громадської думки при складанні політичного прогнозу в сучасних українських реаліях // Вісник СевДТУ. Вип. 91: Політологія: зб. наук. пр. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2008. – С. 86-89. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2008_2009/91-SevNTU/91-17.pdf
4. Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. – М.: Моск. гос. ин-т электроники и математики, 2005. – 117с.
5. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400с.
6. Краснов Б.И., Авцинова Г.И., Сосина И.А. Политический анализ, прогноз, технологии. Уч. пос. под общ. ред. В.И. Жукова. – М., 2002. – 250с.
7. Ольшанский Д.В. Политический PR. – СПб.: Питер, 2003. – 544с.
8. Политическая конфликтология: Учебное пособие / Под ред. С.Ланцова. – СПб: Питер, 2008. – 319с.
9. Полторац В.А. Социология общественного мнения: Уч. пос. – К. – Днепропетровск: Центр «СОЦИОПОЛИС» – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264с.
10. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750с.
11. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.

Семінарське заняття 6

Тема: Основи політичного проектування

План

1. Соціальне проектування. Специфіка політичного проектування як різновиду соціального проектування.
2. Процедура розробки проектів.
3. Методи колективної роботи над проектом.

 Ключові поняття: соціальне проектування, проект, політичне проектування, політичний проект, інновація, базова модель політичного проектування, суб'єкт проектування, тезаурус суб'єкта проектування, управління політичними проектами, життєвий цикл проекту

Методичні рекомендації

☝ Готуючи **перше питання**, студенти повинні міцно засвоїти сутність 1) *проекту* як мисленнєвої конструкції будь-якої зміни, заздалегідь запланованої і такої, що може бути здійснена за певних умов на основі рішучості досягти задуманих змін та 2) *проектної діяльності* як конструювання дій, спрямованих на досягнення соціально значущої мети і локалізованої за місцем, часом і ресурсами. Студенти мають довести, що призначення будь-якого проекту – здійснення інновації; це не просто оновлення, а свідома діяльність щодо конструювання нового і впровадження його в життя на основі переосмислення попереднього досвіду. Надалі слід представити стисло характеристику концепцій соціально-проектної діяльності: соціальна інженерія, утопії, антиутопії, дизтопії, теорії оптимізації проектної діяльності, об'єктно-орієнтований, проблемно-орієнтований та суб'єктно-орієнтований підходи. Характеризуючи останній підхід, необхідно зупинитися на понятті «тезаурус суб'єкта проектування», яким визначають систему структурованих знань, установок, досвіду творця проекту, і які надають проекту певної соціальної значущості і певної ціннісної орієнтації, властивої саме цьому засновнику проекту. Обов'язковим є аналіз соціального проекту за його найважливішими ознаками, а саме наукова обґрунтованість, можливість практичної реалізації, актуальність, конкретність, новизна. Враховуючи специфіку проектної діяльності, студентам важливо з'ясувати, що представляє собою т. зв. «нормальний» проект, та визначити типологію соціальних проектів: за характером проекттованих змін (інноваційний проект, реанімаційний проект), за напрямками діяльності (освітні, науково-технічні, культурні, політичні), за особливостями фінансування (інвестиційні, спонсорські, кредитні, бюджетні, благодійні), псевдопроекти та інші типології. Тож, політичний проект є різновидом соціального проекту. Сучасна політична практика визначає політичний проект невід'ємною складовою політичного управління і діяльності політичної організації. Тому в сучасному політичному менеджменті сформувався окремий напрям – управління політичними проектами як

різновид управлінської діяльності в політичній сфері, що має на меті рішення політичних та інших завдань шляхом розробки і реалізації політичних проектів. На відміну від інших типів проектів за напрямками діяльності, політичні проекти характеризуються тим, що їх цілі повинні корегуватися по мірі досягнення проміжних результатів, кількісна і якісна оцінка ускладнена або майже неможлива; терміни і тривалість проекту залежать від можливих факторів, які тільки намічаються і в подальшому підлягають уточненню; витрати на проект, як правило, не залежать від бюджетних асигнувань; ресурси виділяються у міру потреби в межах можливого; політичні проекти мають найбільшу невизначеність. Характеризуючи політичні проекти, студентам необхідно розкрити їх класифікацію: за сферою використання політичних проектів, за термінами реалізації, за ступенем складності, за територіальною реалізацією, за суб'єктами реалізації, за призначенням, за ресурсомісткістю. Існують й інші класифікації, наприклад розподіл усіх політичних проектів на дві великі категорії: 1) політичні проекти з механізмом управління «держава»: *загальнонаціональні* (президентські, парламентські вибори, державні референдуми, проекти удосконалення інституту влади, правового врегулювання, доктрини оборони та безпеки) та *місцеві* (міські, селищні вибори, вибори міських, сільських, селищних голів, громадські слухання тощо); 2) політичні проекти з механізмом управління «партія»: 1) проекти *загального характеру*, які передбачають безпосередню роботу партії і її активу зі всіма або ж із значною частиною виборців округу (організація державного, регіонального референдуму, організація опитування, громадські кампанії, кампанії протесту) та 2) *локальні проекти*, що не планують безпосереднього виходу партійного активу на масового виборця (PR-кампанії, проекти по роботі зі ЗМІ, школи для навчання партійних функціонерів, заснування регіональних фондів, добродійні акції і програми, створення громадських комітетів підтримки партії, проведення громадських або депутатських слухань тощо). Головна відмінність між локальними політичними проектами і проектами загального характеру полягає не стільки в ідеї проекту, скільки у формі його реалізації, крім того локальні проекти, як правило, менш ресурсомісткі. У підсумку першого питання студенти мають відзначити, які суттєві характеристики властиві політичним проектам в сучасній Україні, чи відрізняються вони від політичних проектів держав пострадянського простору.

☞ **Друге питання** семінару орієнтує студентів на ознайомлення з процедурою розробки проекту, зокрема і політичного. Передусім слід засвоїти поняття «життєвий цикл проекту» як проміжок часу між моментом появи проекту та моментом його ліквідації, визначити його основні етапи (розробка концепції, оцінка життєздатності проекту, планування проекту, складання бюджету, захист проекту, попередній контроль, етап реалізації проекту, корекція проекту за підсумками моніторинга, закінчення роботи та ліквідація проекту). Здійснюючи характеристику проекту (див. *додаток Г*), студенти мають засвоїти, що розробка будь-якого проекту обов'язково супроводжується його описом, тобто складанням тексту проекту, тому

доцільно між іншим розглядати роботу над проектом як текстом. Для ознайомлення зі специфікою такої процедури необхідно звернутися до навч. пос. В.Лукова «Соціальне проектування», де автор наводить доступні для розуміння і уявлення приклади мікропроектів, малих проектів та мегапроектів. Там само В.Луков детально представляє технологічну схему проектування, яку студентам потрібно узяти за основу щодо засвоєння сутності проектування. Особливу увагу слід приділити «задуму» проекту (його взаємозв'язку з результатами аналізу соціальних потреб соціуму, тобто ідея проекту як усвідомлення цінностей-цілей стратегічних і тактичних), та концепції проекту як визначення кінцевих цілей проекту і виявлення оптимальних шляхів їх досягнення. Студенти повинні розкрити складові концепції: актуальність проекту (виявлення значущості проблеми (проблемної ситуації) для суспільства в цілому або певних суб'єктів); визначення і формулювання цілей і завдань (визначення змісту цілей-цінностей, їх формулювання і ієрархія згідно з запитам суспільства до системи соціально-політичної діяльності; вимоги до цілей при підготовці проектів різних рівнів); зміст передбачуваної діяльності (опис діяльності); правове, економічне, організаційне обґрунтування проекту (правова форма; моделі та джерела фінансування; ресурсне та кадрове забезпечення); очікувані результати (прямі і непрямі, позитивні і негативні). Надалі необхідно розкрити поняття про життєздатність проекту, пояснити, як вирішується обов'язкова задача оцінки життєздатності проекту як встановлення ступеня ризику у вирішенні проблеми; у який спосіб використовується соціальна діагностика та прогнозування (як інструменти оцінки життєздатності проекту) для вирішення поставлених завдань. Наступним етапом роботи над проектом є планування як встановлення переліку і порядку заходів щодо реалізації проекту. Тож студентам важливо усвідомити основні правила планування – правила раціоналізації соціального проектування (ресурсів, часу, місця, наслідків) та узагальнено розкрити способи планування (мережеве планування, мережеві діаграми). Наостанок, слід зосередитися на формі проекту як тексту та презентації проекту. Підсумовуючи розкриття другого питання семінару, студентам пропонується поміркувати, чим відрізняється процедура розробки політичного проекту від типової, загальнозживаної для соціальних проектів.

☞ **Третє питання** передбачає, передусім, актуалізацію знань з раніше опрацьованого семінару стосовно змісту і технології експертних методів у прогнозуванні, а також вивчення інших методів колективної роботи над проектом. Серед тих методів, які вже знайомі студентам, слід пригадати метод мозкового штурму, метод синектики, метод сценарію. Більше ж уваги варто приділити таким методам, як ділова гра, метод фокальних об'єктів, ТВВЗ, метод контрольних питань. Щодо методу ділової гри, студенти повинні роз'яснити його процедуру, зробити акцент на тому, що ця методика використовується насамперед задля пояснення задуму проекту, у відпрацюванні складних питань проектування, а також під час роботи над текстом проекту. Метод фокальних об'єктів цікавий можливістю максимальної активізації асоціативних механізмів творчої діяльності,

активізації здатності до інноваційних рішень шляхом перенесення ознак випадково відібраних об'єктів на той об'єкт, що удосконалюється і який має бути у фокусі перенесення. Отже, студенти повинні надати схему і цього методу. Для розвитку інноваційних властивостей проекту успішно може бути застосована теорія вирішення винахідницьких завдань (ТВВЗ), яка розроблена Г.Альтшуллером. Характеризуючи даний метод, необхідно розкрити його концептуальні принципи і можливості використання саме у проектній діяльності. Надалі студентам слід дізнатися про зміст методу контрольних питань, який представляє собою роботу з переліком спеціально підібраних питань, що допомагають більш точно визначити сутність вирішуваного завдання. В практиці досліджень застосовуються різні списки контрольних питань, які складені для винахідників. Один з них – список А.Осборна – вважається найбільш зручним у розробці проектів. Тому студентам необхідно ознайомитися саме з ним (наведений у посібнику В.Лукова). Загалом, у підготовці третього питання семінару від студентів вимагається не тільки описова характеристика методів колективної роботи над проектом, а й власне бачення і рекомендації щодо їх використання у політичному проектуванні.

✍ Теми рефератів

1. Політичне проектування як один з провідних способів сучасної організації політичного життя.
2. Типологія сучасних проектів.
3. Ціннісно-нормативна система політичного проектування.
4. Система діагностики політичного проекту.
5. Сучасний досвід проектної діяльності в політичній сфері суспільства.
6. Проектування в діяльності політичних партій і громадських організацій.
7. Ресурсне забезпечення проектної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «проект» та «проектування».
2. Проаналізуйте співвідношення понять «соціальне проектування» та «політичне проектування», «політичне проектування» і «політичне прогнозування».
3. Назвіть основні концепції проектної діяльності.
4. Поясніть сутність об'єктно-орієнтованого, проблемно-орієнтованого і суб'єктно-орієнтованого підходів до проектної діяльності. Чим вони відрізняються?
5. Що являє собою тезаурус суб'єкта проекту?
6. Який проект називається «нормальним» з точки зору теорії і практики соціального проектування?
7. Розкрийте загальну типологію проектів.
8. Чим відрізняється політичний проект від інших типів проектів?

9. Наведіть класифікацію політичних проектів.
10. Визначте поняття «життєвий цикл проекту».
11. В чому полягає процедура розробки проекту?
12. Чи відрізняються між собою розробка політичного проекту і соціального за процедурою та змістом?
13. Що являє собою задум проекту? В чому полягає сенс написання тексту проекту за певною формою? Чи можна вважати цю роботу регламентованою?
14. Що зближує, а що відрізняє діагностику і прогнозування під час оцінки життєздатності політичного проекту?
15. Як ви розумієте поняття «ліквідація проекту»?
16. Які методи колективної роботи використовуються в сучасних практиках проектування? Охарактеризуйте позитивні властивості і обмеження кожного з них.

Питання для дискусії

1. Чому в сучасних умовах під час проектування соціальних інновацій основна увага приділяється врахуванню ціннісних орієнтирів суспільства? Які, на вашу думку, цінності складають фундамент сучасних політичних проектів?
2. Якби ви були одним з групи засновників політичного проекту, який тезаурус його б визначав? Яким чином ви вирішували б проблему співвідношення задуму проекту і ресурсів для його здійснення?
3. Наведіть приклади найбільш успішних політичних проектів з сучасної політичної практики? Які політичні проекти ви могли б кваліфікувати як провальні?
4. Який політичний проект можна вважати життєздатним?
5. Чим, на вашу думку, пояснюються основні помилки під час реалізації політичних проектів?
6. Уявіть, що вас запросили до органів обласної влади / штабу певної політичної партії у якості експерта для оцінки проекту з розвитку громадської участі / іміджування політичної партії в регіоні і визначили завдання: сформулювати певні рекомендації з цього приводу. Ваші дії.

Література

1. Крючков Ю.А. Методология и методы социального проектирования. Учебное пособие для студентов социологического факультета. – М.: Союз, 1998. – 40с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashaucheba.ru/v54282>
2. Курбатов В.И., Курбатова О.В. Социальное проектирование: Учеб. пособ. – Ростов н/Д: «Феникс», 2001. – 416с.
3. Луков В.А. Социальное проектирование: Учеб. пособ. – 3-е изд., перераб. и доп.– М.: Флинта, 2003. – 240 с.

4. Политический менеджмент: Уч.пос. / Под ред. В.И.Жукова, А.В.Карпова и др.- М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2004. – 944 с.
5. Прогнозное социальное проектирование (методологические и методические проблемы). Отв. ред. Т.М. Дридзе. АН СССР. Ин-т социологии. – М.: «Наука», 1989. – 256 с.
6. Самбуров Э.А. Социальное моделирование, прогнозирование и проектирование: курс лекций. – Иркутск: Иркутский государственный университет, 2010. – 173с.
7. Сафронова В. М. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе: учеб. пос. для студ. вузов. – М.: Академия, 2011. – 236 с.
8. Стегний В.Н. Социальное прогнозирование и проектирование. – Учеб. пособие. – Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2008. – 219с.
9. Тощенко Ж.Т., Аитов Н.А., Лапин Н.И. Социальное проектирование. – М.: «Мысль», 1982. – 255с.

Семінарське заняття 7

Тема: Виборча кампанія як реалізація політичного проекту

План

1. Виборчий проект як основний різновид політичних проектів.
2. Моделі виборчих кампаній.
3. Планування виборчої кампанії.

 Ключові поняття: виборчий проект, виборча кампанія, ресурси виборчої кампанії, моделі виборчої кампанії, етапи виборчої кампанії, план виборчої кампанії, базовий план виборчої кампанії, стратегії виборчої кампанії, базовий сценарій виборчої кампанії

Методичні рекомендації

 Основним різновидом політичних проектів є виборчий проект як комплекс заходів політичної організації щодо забезпечення ефективної її участі у виборах до органів державної влади та місцевого самоврядування. Формою реалізації виборчого проекту політичної організації є саме виборча кампанія. Як будь-який політико-правовий процес, виборча кампанія є як певною діяльністю визначених законом суб'єктів щодо забезпечення народного волевиявлення, так і системою правових норм, що регулюють цю діяльність. Отже, у **першому питанні** слід розглянути виборчу кампанію насамперед в першому значенні цього терміна, проте не залишатимемо поза увагою й процесуальних аспектів виборчого процесу. Студенти повинні виходити з того, що виборча кампанія є складною багатоетапною і багатоплановою політичною подією з багатьма учасниками та їх інтересами. Необхідно охарактеризувати територіальні рівні реалізації виборчої кампанії

політичної організації (міжнародний, державний, регіональний, обласний, місцевий). Потрібно визначити суб'єктів реалізації виборчої кампанії, зупинитися на тому, що зазвичай для проведення виборчих політичних проектів створюються тимчасові проектні органи всередині політичних організацій – виборчі штаби (надалі їх діяльність варто розглянути в третьому питанні). Також важливо включити у відповідь аналіз ресурсів політичної організації, які вона обов'язково використовує у реалізації свого виборчого проекту у їх оптимальному співвідношенні: фінансові, кадрові, організаційні, політичні, інноваційні, інформаційні, адміністративні тощо. Студенти повинні відзначити особливе значення основоположних ресурсів виборчої кампанії: лідери політичної організації, власне політична організація (політична партія) як організаційно-правова форма участі суспільства у виборах, фінанси та зміст політичної організації. Цю групу ресурсів ще називають «блокуючими», оскільки видалення хоча б однієї з них з виборчої кампанії «блокує» реалізацію політичного проекту, а загалом їх наявність дозволяє залучити й усі інші необхідні ресурси для виборчої кампанії. Також слід зробити акцент на тому, що реалізація виборчого проекту забезпечує політичній організації вирішення певних політичних завдань (доступ до влади передусім), проте уможлиблюється і вирішення фінансово-економічних, культурних, інформаційних та інших важливих цілей. Підсумовуючи відповідь на перше питання, студенти повинні наголосити на тому, що окрім виборчих проектів політичної організації суттєве значення для розвитку суб'єктів політичних відносин мають територіальні, ресурсні, маркетингові й інші проекти, однак вони реалізуються, виходячи з пріоритетів виборчої діяльності політичної організації.

☝ Перш, ніж розкривати **друге питання** щодо характеристики моделей виборчих кампаній, потрібно зауважити, що виборча кампанія розпочинається з прийняття рішення про участь у виборах (а значить йдеться про мобілізацію необхідних ресурсів, насамперед фінансових і кадрових) та визначення мети участі у виборчій кампанії (перемога; можливість входження до лав політичної еліти; зміцнення своїх позицій у владі; «заявка» про себе; дискредитація іншої політичної організації). Залежно від переслідуваної мети розроблюється стратегія і тактика виборчої кампанії та обирається певна її модель. Оскільки наразі налічується чимало моделей виборчих кампаній, студенти повинні дізнатися про ті, що найчастіше використовуються в практиці виборів. Бажано було б звернутися не тільки до вітчизняного досвіду, а й до технологій західних демократій, які успішно застосовуються за кордоном, але не завжди дають аналогічний ефект в національних кампаніях. Тож, студентам варто зосередитися на детальному аналізі таких моделей виборчих кампаній: 1) ринкова модель; 2) адміністративно-командна модель; 3) організаційно-партійна модель; 4) неструктурована модель; 5) комплексна модель. Ці моделі розрізняються як за набором методів передвиборчої боротьби, так і за основними ресурсами, що використовуються у ході цієї боротьби. Виборчі кампанії, які використовують лише одну з форм, майже не зустрічаються в сучасному політичному світі. Елементи тих або інших

моделей можна знайти в організації і проведенні будь-яких виборів, однак повною мірою використовувати переваги усіх з перерахованих підходів вдається далеко не кожній кампанії. Світова практика довела, що найефективнішою моделлю виборчої кампанії є ринкова модель, де кандидат розглядається як товар. Отже, завданням студентів є доведення і обґрунтування цієї позиції. Хоча, якщо вони дотримуються іншої точки зору, доцільно її аргументовано захистити.

☝ У **третьому питанні** необхідно розкрити проблему планування виборчої кампанії на прикладі реалізації політичного проекту з виборів до законодавчих органів влади. Передусім, потрібно з'ясувати основні етапи виборчої кампанії і надати стисло і водночас змістовну характеристику кожного з них (терміни, основні учасники, основні завдання і напрями діяльності в межах етапу): прийняття рішення про участь у виборах; попередній; підготовчий; основний, неофіційна частина – активна фаза до проголошення виборів; основний, офіційна частина – активна фаза після проголошення виборів; заключний етап. Загалом, визначена сукупність етапів є досить типовою і може відрізнятись деякими змістовними аспектами та термінами залежно від рівня виборів. Особливу увагу варто приділити проблемі організації передвиборного штабу як основного аналітичного і виконавчого органу виборчої кампанії, куди залучаються фахівці різноманітних галузей. Студентам необхідно розкрити функції передвиборного штабу: 1) менеджерські: планування, організація, розподіл робіт, мотивація, контроль, корекція процесу, керування програмами й інформаційними потоками, представництво і лобіювання; 2) інформаційно-аналітичну; 3) рекламну, у тому числі агітаційно-пропагандистську; 4) зв'язків з громадськістю; 5) матеріально-технічне забезпечення; 6) юридичну; 7) збір коштів на кампанію; 8) фінансово-бухгалтерську; 9) забезпечення роботи оперативних груп. Надалі необхідно представити, яким чином відбувається планування виборчої кампанії. Студенти мають відзначити, що план у виборчій кампанії – це комплексний системний документ, що відображує основні цільові орієнтири політичної організації щодо участі у формуванні органів влади і здійснення діяльності з ефективною реалізацією політичних проектів тощо. Тож, під час виборчої кампанії розроблюється і реалізується багато планів, які у комплексі логічно створюють єдину планову систему політичної організації у виборчій кампанії; до того ж основні плани розроблюються вже на попередньому етапі, а загалом увесь процес планування відбувається постійно. Враховуючи ці обставини, студенти мають всебічно проаналізувати зміст таких документів як: 1) загальний (стратегічний) план виборчої кампанії; 2) базовий сценарій; 3) функціональні плани виборчої кампанії за її напрямками; 4) регіональні плани; 5) конкретні плани діяльності політичної організації під час виборів. В межах третього питання семінару доречним буде розкриття проблеми використання виборчих технологій. Незважаючи на часові обмеження заняття, у підсумку варто пояснити, чому виборчі технології повинні враховувати об'єктивні умови проведення виборів: правовий простір, практику виборчих кампаній,

національно-політичні традиції, організаційні і матеріальні можливості держави, місцева специфіка тощо.

✍ Теми рефератів

1. Планування виборчої кампанії.
2. Сучасні моделі виборчих кампаній.
3. Громадська думка під час організації і проведення виборчої кампанії.
4. Сучасні виборчі технології як інструмент реалізації виборчого політичного проекту.
5. Роль традицій політичної культури суспільства у виборчому проектуванні.
6. Краєзнавча специфіка в організації і проведенні виборчих кампаній.
7. Особливості PR-проекування в діяльності вітчизняних політичних організацій.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «виборчий проєкт» та «виборча кампанія».
2. Як ви розумієте управління виборчим проєктом?
3. Які різновиди виборчих кампаній можна визначити з точки зору територіальних об'єктів?
4. Хто вважається суб'єктом виборчого проєкту?
5. Які ресурси політичної організації використовуються під час виборчої кампанії?
6. Які ресурси у виборчій кампанії називаються основоположними?
7. Охарактеризуйте основні моделі виборчих кампаній.
8. Які моделі виборчих кампаній зарекомендували себе як найефективніші?
9. Перелічіть основні етапи виборчої кампанії.
10. В чому полягає роль передвиборного штабу під час виборів?
11. Як визначається план у виборчій кампанії?
12. Що являє собою загальний (стратегічний план) виборчої кампанії?
13. Як ви розумієте поняття «місія виборчої кампанії»?
14. Назвіть варіанти стратегій виборчої кампанії.
15. Представте характеристику основних частин базового сценарію виборчої кампанії.
16. За якими напрямками формуються функціональні плани виборчої кампанії?
17. Чому виборчі технології повинні обов'язково враховувати умови проведення виборів?

Питання для дискусії

1. Які моделі виборчих кампаній притаманні для вітчизняного виборчого процесу?
2. Ефективність виборчої кампанії визначається багатьма факторами. Одним з них є оригінальність або ексклюзивність тих цінностей та політичних

продуктів, які політична організація пропонує своєму виборцю. В цьому аспекті важливою характеристикою і складовою змісту виборчої кампанії є її креатив. Як ви розумієте креатив в управлінні політичними проектами? Яку роль відіграє креативне управління у виборчих кампаніях?

3. Який етап виборчої кампанії, на вашу думку, є найвідповідальнішим задля досягнення її успіху? Відповідь аргументуйте.
4. Якби вас призначили очолити виборчий штаб певної політичної партії на виборах до Верховної Ради (обласної ради), з чого ви розпочали б? Які були б ваші подальші дії?
5. Яку стратегію виборчої кампанії ви визначили б для партій «вищої політичної ліги», «першої ліги», «другої ліги», партій-статистів?
6. Що впливає на якість виборчої кампанії та ефективність комплексу технологічних прийомів?

Література

1. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://parlament.org.ua/index.php?action=publication&id=8&ar_id=6&as=2
2. Гришин Н. В. Основы проведения избирательных кампаний. – М.: «РИП – холдинг», 2003. – 185с.
3. Ковлер А. И. Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт. – М.: Институт государства и права РАН, 1995. – 115с.
4. Кошелюк М. Е. Технологии политических выборов / М. Е. Кошелюк. – СПб.: Питер, 2004. – 239 с.
5. Латфуллин Г.Р., Новичков Н.В. Политическая организация: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2007. – 656с.
6. Малкин Е. Основы избирательных технологий / Е. Малкин, Е. Сучков. – М.: SPSL – «Русская панорама», 2002. – 464 с.
7. Мейтус В. Политическая партия: менеджмент избирательной кампании. – К.: Ника-Центр, 2005. – 120 с.
8. Морозова Е. Г. Политический рынок и политический маркетинг: концепции, модели, технологии. – М.: РОСС ПЭН, 1998. – 247 с.
9. Ольшанский Д.В. Политический PR. – СПб: Питер, 2003. – 544с.
10. Политический маркетинг. Практические советы. – М.: Фонд Жана Жореса, 1993. – 40 с.
11. Политический менеджмент: Уч.пос. / Под ред. В.И.Жукова, А.В.Карпова и др. – М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2004. – 944 с.
12. Полторац В. Избирательные кампании: научный подход к организации / В. Полторац, О. Петров. – К.: Знання України, 2004. – 120 с.
13. Полторац В.А. Социология общественного мнения: Учебное пособие. – Киев – Днепропетровск: Центр «СОЦИОПОЛИС» – Издательство «Арт-Пресс», 2000. – 264с.

